IANCU FLONDOR, ARTIZANUL UNIRII BUCOVINEI CU ROMÂNIA

ANA-GABRIELA POGOREVICI

Iancu Flondor, the architect of Bukovina's Union with Romania

Abstract[*]

The political activity of Iancu Flondor represents a subject of interest for the history of both Bukovina and Romania. His national education and high intellectual upbringing transformed Iancu Flondor into a remarkable public personality in Bukovina, being considered not only a great patriot but also a "model of public honesty". There is a strong connection between the name of Iancu Flondor and a historical event of great importance: the Union of Bukovina with the Kingdom of Romania in 1918. During the Great War Iancu Flondor remained in Bukovina, convinced that the war was about to have a happy ending for this Romanian province. Under the protection of Romanian troops, the Romanian Council summoned a General Congress of Bukovina for 15/28 November 1918. The Congress elected the Romanian Bukovinian politician Iancu Flondor as chairman, and voted for the union with the Kingdom of Romania, with the support of the Romanian, German and Polish representatives.

The Bukovinian politician was very convinced about his role as a leader for the Romanian population from Bukovina, aiming at organizing the social and political life in this province.

Keyword: the Great War, the Romanian National Council, Union with the Kingdom of Romania, the Congress, Iacob Zadik.

„Binecuvântate şi pentru mine neuitate au rămas cuvintele răposatului Părintelui D-Voastră, fericitului Domn George cavaler de Flondor, la care fiind eu odată în anul 1885, mi-a zis fiind vorba de D-Voastră: «Părinte, acel bă[i]et al meu sper că va fi odată bărbat la locul său, are talent, dar şi inimă de român adevărat» şi țin minte că eu cred că nu mă înşel"[1].

[*] Traducere: Ana-Gabriela Pogorevici.

[1] Serviciul Arhive Naționale Istorice Centrale (în continuare se va cita SANIC), Fond *Iancu Flondor*, dosar 2, fila 107.

Analele Bucovinei, **XXV**, *2* (51), p. 431–456, Rădăuți – București, 2018

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

În istoria popoarelor apar, în momente cruciale ale existenței lor, personalități politice care, intuind marile idealuri, au un rol hotărâtor în realizarea acestora. Un astfel de moment a fost în toamna anului 1918, când Bucovina, după 144 de ani de anexiune austriacă, a fost confruntată cu situația favorabilă de a-şi redobândi libertatea de a se reîntoarce la matcă[2].

Anul 1914 a însemnat pentru Bucovina începutul unei perioade de suferință, de chin, provocată de izbucnirea Primului Război Mondial. În această perioadă, dar cu precădere pentru anul 1918, rolul lui Iancu Flondor este unul crucial. Din iunie 1910, când s-a retras la conacul său de la Storojineț, el nu a mai participat activ la viața politică a Bucovinei. Când i s-a respins demisia şi Aurel Onciul i-a cerut să revină la conducerea partidului, omul politic bucovinean i-a răspuns: „M-am hotărât irevocabil. Te supăr, o regret mult, dar n-am încotro. Îți doresc din suflet să fii scutit de decepții amare…”[3].

Retragerea lui Iancu Flondor din viața politică a Bucovinei nu a însemnat încetarea luptei politice a românilor împotriva dominației austriece. Prin propaganda necontenită şi condusă deosebit de abil din partea lui Nicolae Iorga, de „Liga Culturală”, s-au dezvoltat strădanii iredentiste excepționale, care însă au fost reprezentate de un număr mic de intelectuali. Majoritatea intelectualilor, precum şi marea masă a poporului român păstrau însă, în mod oficial, în ciuda tuturor tentațiilor, credință statului austriac. Această stare de lucruri era reliefată la începutul anului 1914 la unison, în toate informațiile siguranței militare austriece şi civile[4].

Anul 1914 moştenise multe rivalități şi multe conflicte, iar liniştea ce se observa nu era decât aparentă, ea ascunzând multe nemulțumiri. Rusia, aliată cu Franța, era nemulțumită că Austria stăpânea popoare slave şi ținea în dependență economică popoarele slave din Balcani. Teritoriile austriece locuite de slavi urmau să fie încorporate Rusiei, iar statele din Balcani eliberate de dependența economică de Monarhia austro-ungară. În aceste condiții, Austria îşi pregătea, pe de o parte, armata pentru a preveni atacul Rusiei, iar pe de altă parte recurgea la suprimarea curentelor naționale din cadrul imperiului.

Ideea de revanşă stăpânea şi Franța republicană şi nu era să dispară decât odată cu retrocedarea teritoriilor pierdute, anume Alsacia şi Lorena. Creându-şi o mare flotă comercială şi alta de război, Germania îi neliniştea pe englezi, care nu erau conformi cu supremația lor maritimă[5].

[2] Radu Economu, *Iancu Flondor*, *date inedite din arhivele statului*, în „Analele Bucovinei”, Rădăuți – Bucureşti, Editura Academiei Române, anul I, nr. 1 [ianuarie–iunie] 1994, p. 55.

[3] Teofil Sauciuc-Săveanu, *Ideea națională a Partidului Român din Bucovina de sub preşedinția lui Iancu Flondor*, în „Buletinul Fundației Culturale «Iancu Flondor»”, Chişinău, Editura Spafarii, anul I, nr. 1, noiembrie 1992, p. 49.

[4] Erich Procopovici, *Mişcarea națională românească în Bucovina şi daco-românismul. O contribuție la istoria luptei naționalităților în Austro-Ungaria*, Viena, Editura Hermann Böhlaus, 1965, p. 124.

[5] Teodor Bălan, *Bucovina în războiul mondial*, în „Codrul Cosminului”, Cernăuți, VI, 1929, p. 10–11.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

În ziua de 28 iunie 1914, arhiducele Franz Ferdinand, moştenitorul tronului austriac, a fost ucis la Sarajevo de tânărul sârb Gavrilo Princip. Ştirea morţii arhiducelui a sosit în Bucovina în aceeaşi zi şi a produs o profundă consternare. Din toate părţile, de la autorităţi sau corporaţii, au fost trimise telegrame de condoleanţe la Cernăuţi, la adresa guvernatorului, sau la Viena, la adresa autorităţilor centrale sau a familiei îndurerate. În numele ţării, Bucovina a trimis la Viena o depeşă mareşalului Alexandru Hurmuzachi. Consistoriul ortodox din Cernăuţi s-a alăturat acestei acţiuni şi a ţinut, la 30 iunie 1914, o şedinţă de doliu, hotărând ca în ziua înmormântării lui Franz Ferdinand, „comoara de speranţe a popoarelor credincioase de sub sceptrul habsburgic", să se tragă „în trei rânduri toate clopotele"[6].

Şi partidele politice au participat la această acţiune, publicând în ziarele lor articole comemorative. Ziarul „Viaţa nouă", organul Partidului Naţional Român, îşi exprimă, la 30 iunie, compătimirea, amintind că arhiducele avusese intenţia să transforme Austria într-un stat federativ, unind pe românii din Austria într-o singură provincie, iar Partidul Ţărănesc, în periodicul său „Foaia poporului", publicase un articol intitulat *Austria în doliu*, prin care adresa împăratului Franz Iosif cuvinte încurajatoare.

Dar diplomaţia austriacă nu s-a oprit la condamnarea crimei, ea căutând vinovaţi şi instigatori. Pentru ea, atentatul de la Sarajevo nu era fapta izolată a unui tânăr, ci rezultatul unei intense propagande pornite de la Belgrad. În ultimatumul adresat Serbiei, s-a susţinut că atentatul fusese pregătit la Belgrad şi că oficialităţile sârbe au acordat atentatorului tot spijinul. Serbia a fost somată să declare că e vinovată de atentat şi să admită că pe teritoriul ei funcţionează supuşi străini. Răspunsul Serbiei a fost demn. Se vor face investigaţii şi vinovaţii, dacă vor fi prinşi, vor fi daţi în judecată. Răspunsul fiind nesatisfăcător, ambasadorul austriac a părăsit Belgradul, iar la 28 iulie 1914 Austria a declarat război Serbiei. În ultima zi a lui iulie, în Austria se declară mobilizare generală. Începând cu ziua de 6 august 1914, Austria se afla în stare de război şi cu Rusia, care venise în ajutorul Serbiei[7].

Starea de război cu Rusia a trezit în Bucovina entuziasmul elementelor oficiale, care se aşteptau ca armata austriacă să pătrundă adânc în teritoriul Rusiei. Oficialităţile nu se gândeau decât la victorie şi comunicau această stare de spirit şi populaţiei. La 28 iulie 1914, avusese loc o demonstraţie patriotică în faţa palatului guvernatorului de la Cernăuţi[8]. Românii şi-au exprimat adeziunea şi în cele două cotidiane ale lor, „Foaia Poporului" şi „Viaţa nouă". În „Foaia Poporului", Aurel Onciul, şeful Partidului Ţărănesc, un convins austrofil, arăta că interesele poporului român erau identice cu cele ale Imperiului Habsburgic, iar „Viaţa nouă" accentua că soarta românilor se identifică cu cea a Austriei, dar îşi exprima dorinţa ca Austria să acorde românilor, după război, noi libertăţi. Românii nu doresc decât să fie „alăturea cu celelalte popoare"[9].

[6] *Ibidem*, p. 11.
[7] *Ibidem*, p. 12.
[8] *Ibidem*, p. 13.
[9] *Ibidem*, p. 14.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

Ucrainenii se aflau într-o situație în care erau siliți să urmeze interesele Austriei. Situația românilor era alta. În subconştientul lor, românii din Bucovina au fost întotdeauna susținătorii ideii de stat național. La românii din Bucovina ideea austrofilă nu a putut prinde rădăcini. Un singur politician român din Bucovina adera la ideea austrofilă şi acesta era Aurel Onciul[10]. Prin publicația sa, „Foaia Poporului", Aurel Onciul îşi exprima adeziunea față de Austria şi spera ca aceasta, învingătoare şi prin jertfele românești, să le acorde drepturile naționale cuvenite. În Bucovina a fost instaurat un regim de severă supraveghere a românilor, iar Eduard Fischer, comandantul jandarmeriei, vedea în orice român un spion şi un trădător. Aurel Onciul a trecut de partea lui Fischer şi a încercat să câştige bunăvoința autorităților austriece prin acte de slugărnicie, cum ar fi înființarea corpurilor de voluntari români şi ruteni, menite a apăra provincia şi satele de armata rusească, care, în timpul războiului, a ocupat Cernăuții de trei ori. Aurel Onciul a organizat la Suceava, în noiembrie 1914, o adunare a țăranilor de pe întreg cuprinsul Bucovinei, prin care urmărea să-şi arate credința față de imperiu şi să determine România să intre în război alături de Tripla Alianță, pentru că țărănimea română se simțea bine sub stăpânire austriacă. Prin această manifestație, Onciul a urmărit şi contracararea propagandei refugiaților bucovineni din România[11]. Ideea austrofilă propagată de Aurel Onciul era diametral opusă ideii naționaliste la care aderau intelectualii români din Bucovina. Aceştia lansau idea stăpânirii românești în teritoriile ocupate de români. Declarațiile politice făcute în 1914 de către şefii partidelor politice românești nu concordau cu situația reală. Ele erau simple afirmații rostite în fața oficialităților. Poporul credea şi dorea altfel[12].

Deşi aliat cu Puterile Centrale (Germania, Austro-Ungaria şi, din 1888, cu Italia), guvernul român a decis, în cadrul unei şedințe a Consiliului de Coroană din 21 iulie/ 3 august 1914, să adopte o poziție de neutralitate față de evoluția evenimentelor internaționale[13]. Dezbaterea politică referitoare la acordarea priorității fie ideii de securitate naționale, fie ideii de unitate națională a marcat perioada anilor 1914–1916, perioadă în care guvernul român a decis să-şi consolideze poziția internațională. Unul dintre importantele succese diplomatice obținute de acesta a fost unul referitor la acordul secret încheiat la 18 septembrie/1 octombrie, între ministrul de externe al Rusiei, S. D. Sazonov, şi ministrul român C. Diamandy la Petersburg, conform căruia Rusia îşi asuma obligația de a apăra integritatea teritorială a României, recunoscându-i acesteia drepturile asupra teritoriilor din Austro-Ungaria locuite de români[14]. În timpul acestor tratative, ca urmare a pretențiilor ruşilor, care

[10] *Ibidem*, p. 15.

[11] Marian Olaru, *Activitatea politică a lui Aurel Onciul (1904–1918*), în „Analele Bucovinei", anul II, nr. 2 (4), 1995, p. 286.

[12] Teodor Bălan, *op. cit*., p. 16.

[13] Keith Hitchins, *România. 1866–1947*, ediția a II-a, Bucureşti, Editura Humanitas, 1998, p. 254.

[14] Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Bucureşti, Editura Univers Eniclopedic, 1997, p. 274.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

revendicau teritoriul Bucovinei până la Prut, Ion Nistor şi Iancu Flondor au prezentat preşedintelui Consiliului de Miniştri, Ion I. C. Brătianu, mai multe memorii, argumentând cu date istorice, etnografice, economice, injustețea solicitărilor ruşilor, reuşindu-se, în cele din urmă, încheierea unui acord favorabil părții româneşti.

Totuşi, pe de o parte, guvernul român nu voia să supere Puterile Centrale, considerând că starea precară de pregătire militară nu îngăduia o înfruntare deschisă cu Austro-Ungaria şi mai ales cu Germania, iar pe de altă parte, în planul de perspectivă al guvernului, răgazul câştigat prin proclamarea neutralității trebuia utilizat pentru a obține recunoaşterea de către statele Antantei a legitimului drept asupra teritoriilor româneşti subjugate de Dubla Monarhie[15].

Bucovina, aflată la granița dintre cele două imperii, habsburgic şi țarist, aflate în război, va deveni foarte curând (la începutul lunii august 1914), teatru de operațiuni militare. În noaptea de 17/30 iulie 1914 s-a decretat mobilizarea generală în Bucovina, fiind chemați sub arme toți bărbații între 21 şi 42 de ani. Şcolile publice au fost închise, instituțiile şi-au redus programul, iar guvernatorul Bucovinei, din motive de securitate, şi-a mutat reşedința de la Cernăuți la Vatra Dornei. Măsura era judicioasă, deoarece de la Cernăuți până la frontiera rusă erau numai 30 de km[16].

În perioada Primului Război Mondial, Bucovina a fost invadată de ruşi de mai multe ori. Prima invazie a început în 1914. La 2 septembrie, armata rusă se afla concentrată în fața oraşului Cernăuți, pe malul stâng al Prutului. În aceeaşi zi, la ora şase seara, armata rusă a ocupat oraşul Cernăuți. Administrația militară a ținut în acest oraş timp de o săptămână. La 15 septembrie s-a instaurat administrația civilă[17], în timpul căreia avocatul român Temistocle Bocancea ajunge primar al Cernăuțiului sub ruşi, iar unul dintre liderii Partidului Național Român, Nicu Flondor, este trimis ca ostatic în adâncurile Imperiului Țarist.

Dar ocupația rusă a Bucovinei este scurtă şi, în 21 octombrie 1914, austriecii reocupă provincia. Guvernatorul Meran, profitând de sentimentele austrofile ale lui Aurel Onciul, îl însărcinează pe acesta să organizeze un corp de legionari români. La 2 decembrie 1914, la Câmpulung, 1 500 de români bucovineni depun jurământ de credință austriecilor[18].

La 24 noiembrie 1914, trupele ruseşti reîncep ofensiva. Ele au cucerit oraşele Suceava şi Cernăuți. Autoritățile austriece au părăsit oraşul Cernăuți în ziua de 26 noiembrie 1914. După plecarea lor, un număr mic de cetățeni, în frunte cu avocatul român Constantin Hostiuc, s-au constituit în consiliu comunal. A doua zi, a sosit armata rusă, condusă de colonelul Sechin, aceasta însemnând a doua invazie rusească. Suceava a fost ocupată la sfârşitul lui decembrie 1914.

[15] Eliza Campus, *Din politica externă a României. 1913–1947*, Bucureşti, Editura Politică, 1980, p. 47.

[16] Nicolae Ciachir, *Din istoria Bucovinei (1775–1944)*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică R.A., 1993, p. 76.

[17] Teodor Bălan, *op. cit*., p. 18.

[18] Nicolae Ciachir, *op. cit*., p. 77.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

În timp ce armata rusă, la prima ei invazie, ocupase partea de nord a Bucovinei, în restul Bucovinei autoritățile austriece se străduiseră să înființeze un corp de voluntari, pentru a demonstra aliaților şi adversarilor ei că războiul pe care l-a început a fost dorit de popoarele sale. Adică, Austria îşi apăra popoarele de invazia elementelor străine, dăunătoare civilizației şi culturii. În acest scop, era necesar să se întemeieze astfel de formațiuni şi în Bucovina. Îndemnul a venit de la centru, iar Aurel Onciul şi Nicolae Vasilco s-au angajat să înființeze acele corpuri de legionari. Prin înființarea acestui corp de legionari s-a urmărit un scop dublu: să se demonstreze lumii că Austria stăpânea popoare mulțumite şi să îndemne România să intre în război de partea Austriei[19].

Bucovina a suferit succesive ocupații străine. Armata austriacă, adunată în sectorul Vatra-Dornei, a început ofensiva în februarie 1915. Cum ruşii n-au opus rezistență serioasă, au fost ocupate, pe rând, toate oraşele din Bucovina. În puțin timp, trupele austriece au ajuns până la frontiera Basarabiei, unde s-a fixat, pentru mai bine de un an, linia despărțitoare între amândouă armatele dușmane. A fost refăcut podul peste Prut, distrus în august 1914, iar în sudul Bucovinei au început să funcționeze birouri administrative şi şcoli de toate gradele[20].

Trebuie menționat că, după instaurarea stării de război în Bucovina, activitatea societăților culturale şi politice româneşti, adunările de orice fel, activitatea editorială au fost interzise, au fost impuse severe restricții de circulație. Pentru a împiedica legăturile românilor bucovineni cu Țara, autoritățile imperiale au luat cele mai severe măsuri în zona de frontieră şi la punctele de trecere, unde erau oprite toate ziarele şi scrisorile care soseau din România. Corpul de jandarmi al colonelului Fischer a instaurat o cumplită teroare pe teritoriul Bucovinei. Sute de români au fost arestați, aruncați în închisori, maltratați, spânzurați. Teroarea s-a abătut în primul rând asupra intelectualilor. La 13 septembrie 1914, contele Meran, guvernatorul Bucovinei publică o ordonanță prin care populația civilă era avertizată că cea mai mică suspiciune din partea autorităților militare atrage după sine împuşcarea[21].

Pentru a nu cădea victime terorii dezlănțuite, numeroşi români părăseau Bucovina, refugiindu-se în România. De pe teritoriul actual al județului Suceava au trecut în România, la scurt timp după declanşarea războiului, peste 140 de bucovineni, numărul total al refugiaților din întreaga Bucovină fiind de peste 300[22]. Semnificativ pentru această situație este raportul unui funcționar care arăta că în satele bucovinene n-au rămas: „decât moşnegii, ologii şi femeile cu copii la piept”[23].

În 1915, când a negociat atragerea ei în război, Antanta a oferit României teritoriile stăpânite de Austro-Ungaria (Transilvania, Banatul şi Bucovina), iar națio-

[19] Teodor Bălan, *op. cit*., p. 18–26.
[20] *Ibidem*, p. 31.
[21] Idem, *Suprimarea mişcărilor naționale din Bucovina pe timpul războiului mondial*, Cernăuți, 1923, p. 51–52.
[22] *Ibidem*, p. 49.
[23] Teodor Bălan, *op. cit*., 1978, p. 48.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

nalistul rus Gherovsky, împreună cu Antonie, arhiepiscopul Harkovului, înaintau un memoriu la Curtea Imperială de la Petersburg, cu privire la linia de demarcaţie ruso-română. Era vorba de Bucovina. Se afirma că acolo locuiesc 250 000 de ţărani ruşi ortodocşi care nu pot cădea sub autoritatea Hohenzollernilor romano-catolici. Era o înjosire pentru Rusia ca, după zece luni de război, să cedeze părţile ruseşti ale Bucovinei României. Argumentele erau puerile: Rusia, ca ţară ortodoxă, apărătoare a popoarelor creştine din Balcani, avea dreptul la întreaga Bucovină; se vorbeşte despre apartenenţa Bucovinei la Cnezatul rus Halici, în vechime; Mitropolia ortodoxă a Cernăuţilor a fost întemeiată de austrieci şi nu de români; având Bucovina şi Maramureşul, s-ar crea un „coridor", care i-ar uni cu ceilalţi slavi (slovaci, cehi, sloveni, croaţi). Autorii memoriului îi transformă pe toţi rutenii din Bucovina în ruşi, având un dispreţ total faţă de ucraineni, considerându-i „mârşavi" şi „dăunători", căci „propagă spiritul de separatist malorus"[24].

La 17 iulie 1916, erau semnate la Bucureşti, de către Ion I. C. Brătianu şi miniştrii Rusiei, Franţei, Angliei şi Italiei acreditaţi în România, o convenţie politică şi una militară. Puterile aliate, în frunte cu Rusia, au recunoscut teritoriul Bucovinei, inclusiv oraşul Cernăuţi, până la confluenţa Ceremuşului cu Prutul, ca parte a României. Vechiul „ocol al Nistrului" dintre Prut şi Nistru, la nord de Cernăuţi, rămânea în aria Basarabiei, parte a imperiului ţarist. Altă constatare care se impune este că, după începerea campaniei armatei române contra Austro-Ungariei, în temeiul înţelegerii între aliaţii, trupele române nu au deschis front în Bucovina, chestiune ce trebuie luată în considerare la desluşirea planurilor strategice româno-ruse[25]. Revoluţia din octombrie 1917 şi preluarea puterii de către bolşevicii lui Lenin complică şi mai mult lucrurile, sporind haosul şi nesiguranţa.

Intrarea României în război împotriva Austro-Ungariei a dezlănţuit o adevărată prigoană împotriva românilor bucovineni. Erau ameninţaţi cu moartea cei bănuiţi de spionaj şi trădare, mai ales tinerii grupaţi în jurul „Junimii literare"[26]. În aceste momente hotărâtoare pentru destinul Bucovinei, când se cerea o acţiune fermă şi curajoasă pentru realizarea dorinţei de unitate a românilor din Bucovina cu fraţii de pretutindeni, se aruncă în vâltoare Iancu Flondor[27].

La 15 februarie 1915, Iancu Flondor îi înaintează lui I. I. C. Brătianu un memoriu, prin deputatul Ioan Mavrocordat. Au fost trimise două exemplare, scrise de mâna lui Flondor, iar tabelele anexă au fost copiate de soţia sa, Elena. Documentul este inedit. De altfel, nu a ajuns nici în mâna lui Brătianu, se pare că un exemplar i-a parvenit lui Otto Czernin, iar autorităţile austriece au avut o piesă la dosar pentru procesul intentat lui Iancu Flondor, judecat în perioada 1916 – octombrie 1918, la

[24] Nicolae Ciachir, *op. cit*., p. 77.

[25] Pavel Ţugui, *Unele precizări cu privire la revenirea Bucovinei la România*, în „Analele Bucovinei", anul III, nr. 2 (6), 1996, p. 468.

[26] Nicolae Ciachir, *op. cit*, p. 78.

[27] Constantin Loghin, *Iancu Flondor*, *cavaler de Flondor*, în „Revista Bucovinei", Cernăuţi, anul II, nr. 11, noiembrie 1943, p. 32.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

Curtea Marțială de la Lemberg. Şerban I. Flondor, fiul lui Iancu, rezident regal al ținutului Suceava, l-a recuperat în decembrie 1939, fiind păstrat la moşia lor din Storojineț. Textul se intitulează *Memoriu privitor la fruntariile Bucovinei* şi cuprinde informații despre bogățiile solului şi subsolului. Sunt furnizate date interesante cu privire la fondul funciar, în general, al bisericii, al marilor proprietari, mai ales români, şi se ajunge la concluzia că, față de statisticile oficiale, în realitate sunt cu 18 599 mai mulți români față de ruteni, pentru că, spune Iancu Flondor, țăranii români, întrebați dacă ştiu ruteneşte şi răspunzând afirmativ, erau trecuți ca ruteni[28].

Teatru de operațiuni timp de aproape patru ani, suportând alternativ prezența trupelor ruseşti (septembrie – octombrie 1914; noiembrie 1914 – februarie 1915; iunie 1916 – august 1917), a celor austro-ungare şi germane, Bucovina a avut de suferit mari distrugeri, populația fiind nevoită să se evacueze în nenumărate rânduri, să presteze munci istovitoare pentru nevoile armatei (repararea drumurilor şi a podurilor distruse, săparea şi amenajarea tranşeelor, transporturi militare), să suporte frecvente rechiziții, de cele mai multe ori forțate, jafurile trupelor de ocupație. Importante pagube materiale au fost provocate de către trupele țariste şi germane prefecturilor, şcolilor, muzeelor, persoanelor particulare[29]. Nu doar preoții au avut de suferit de pe urma austriecilor, ci şi oamenii politici bucovineni. Nicolae Tcaciuc-Albu povestea o întâmplare din timpul războiului, care îl avea în centrul atenției pe Iancu Flondor. Maria Flondor, soția lui Tudor şi cumnata lui Iancu Flondor, primise o scrisoare confidențială pe care trebuia să o trimită la Storojineț. Trimiterea actului era o adevărată aventură deoarece, fiind război, interceptarea putea fi considerată act de spionaj. Văduva lui Tudor l-a rugat pe Nicolae Tcaciuc-Albu să ducă această scrisoare la Storojineț. Acesta a citit scrisoarea, a memorat-o şi apoi a distrus-o. Era scrisă de preotul Atanasie Gherman, colaborator politic al lui Iancu Flondor şi naționalist înflăcărat. Gherman îi scria şefului său politic că România era gata de război, că, după informațiile lui, va intra peste foarte scurtă vreme în acțiune contra Austriei şi-l sfătuia să se refugieze imediat în Regat. Pe drum, Gherasim auzise tot felul de informații cu privire la Iancu Flondor, care era mereu pus sub observație şi se preconiza arestarea lui. Nicolae Tcaciuc-Albu l-a găsit pe Iancu Flondor în pat, bolnav. I-a reprodus din memorie scrisoarea, primind felicitări pentru puterea de memorare exactă a textului. Răspunsul lui Iancu Flondor a fost clar. Nu avea de gând să plece de la moşie, fiind hotărât să-şi asume responsabilitățile pe care le avea atât față de familie, cât şi față de românii bucovineni[30].

[28] *Ibidem*, p. 79–80.

[29] Caracteristic pentru modul în care trupele germane s-au comportat în Bucovina, în toamna anului 1917, este raportul unui jandarm, în care se afirmă: „Se gospodăreşte în aşa fel încât în puțin timp va fi nimicită toată recolta, care din capul locului nu este prea bogată. Eşti dezarmat în fața acestui procedeu, fiindcă ofițerii îl admit şi toate plângerile şi reclamațiile rămân nerezolvate. Populația este pauperizată. Dovezi de rechizițiile efectuate nu se eliberează. Cu un cuvânt, se fură şi se pradă". Teodor Bălan, *op. cit*., 1930, p. 70.

[30] Nicolae Tcaciuc-Albu, *O amintire despre Iancu Flondor*, în „Buletinul Fundației Culturale «Iancu Flondor»", I, nr. 1, 1992, p. 20–21.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

În România, refugiații au acționat pe diferite căi pentru ca opinia publică de aici să cunoască situația românilor din teritoriile aflate sub dominație habsburgică şi dorința lor de a se uni cu țara. La 17 septembrie 1915, un grup de publiciști români din Transilvania, Banat şi Bucovina redactează o declarație prin care se solidarizează acțiunilor întreprinse de Federația Unionistă în scopul realizării unității naționale. În finalul acestei declarații, se arăta: „Vom sprijini deci, prin toate mijloacele, lupta pentru determinarea unei acțiuni militare a țării, aşteptând clipa mobilizării armatei române, sub al cărei steag vom cădea sau vom vedea izbânda cauzei noastre”[31].

În decursul celor patru ani de război, timp în care Bucovina a fost teatru de operațiuni militare, fiind ocupată, total sau parțial, în trei rânduri de trupele ruseşti şi apoi recucerită de forțele austro-ungare, atitudinea românilor bucovineni față de evenimentele petrecute în România a fost diferită. Deşi până în anul 1916 majoritatea soldaților români şi populația civilă rămăseseră loiale Austriei, o parte dintre bucovinenii cu convingeri naționaliste, în frunte cu Ion Nistor, au trecut în Regat. Stabilit la Bucureşti, Ion Nistor, împreună cu George Tofan, Ion Grămadă, Iorgu Toma, T. V. Stefanelli au constituit Comitetul refugiaților bucovineni. Acesta, condus de Ion Nistor, şi-a propus să desfăşoare, împreună cu Asociația bucovinenilor (înființată la 28 iunie 1915), o intensă activitate propagandistică, în scopul sensibilizării opiniei publice româneşti, în vederea „susținerii idealului național în sensul grabnicei reuniri a Bucovinei cu România”[32]. Aflându-se în legături permanente cu guvernul român şi cu Ion I. C. Brătianu, informând autoritățile despre situația din Bucovina, Ion Nistor a militat pentru intrarea României în război alături de puterile Antantei, a căror victorie putea garanta realizarea aspirațiilor naționale ale românilor[33]. Corpul de voluntari bucovineni, cu prilejul Congresului românilor de peste hotare, care a avut loc în 15 martie 1915, la Bucureşti, a depus jurământ de credință față de steagul tricolor „în numele Bucovinei” şi pentru „a croi hotare mai largi României”, din partea bucovinenilor luând cuvântul Ion Grămadă, care a exprimat clar dorința de unire a acestora cu frații lor din Regat[34]. Iancu Flondor era foarte bine informat în legătură cu ce se întâmpla în Țară. El ştia că se hotărâse neutralitatea României la Consiliul de Coroană de la Sinaia.

Prin neparticiparea la război alături de Puterile Centrale, prin adoptarea unei politici de aşteptare, România făcuse un pas hotărâtor în ceea ce priveşte ruperea alianței cu Austro-Ungaria. De aici înainte, guvernul se vedea dezlegat de vechile obligații, în ciuda faptului că regele continua să promită că va reuşi să convingă guvernul să revină asupra hotărârii adoptate la Sinaia.

Guvernul român şi-a fixat ulterior poziția în funcție de mersul evenimentelor şi s-a aliat, în cele din urmă, în 1916, cu Antanta, deoarece aceasta promitea satis-

[31] Vasile Gh. Miron, Ioan V. Cocuz, *Unirea Bucovinei cu România*, în „Anuarul Muzeului Județean Suceava”, anul V, 1978, p. 52.

[32] Doina Alexa, *Ion Nistor în acțiunea pentru realizarea Marii Uniri*, în „Codrul Cosminului”, Suceava, 1995, nr. 1 (11), p. 118.

[33] *Ibidem*, p. 119.

[34] Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1991, p. 362.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

facerea dezideratului național, care era unirea Transilvaniei şi a Bucovinei cu România[35]. Bineînțeles că s-au făcut numeroase presiuni asupra guvernului român, în legătură cu intrarea României în război. Austro-Ungaria era conştientă de îndepărtarea românilor de Puterile Centrale. Carol I şi-a exprimat simpatia față de Germania, dar în acelaşi timp a explicat că i-ar fi foarte greu să convingă opinia publică de utilitatea unui război alături de Puterile Centrale, aceasta mai ales cu cât comportarea Austro-Ungariei în chestiunea românilor din Transilvania şi Bucovina a discreditat Dubla Monarhie în România[36].

După intrarea României în război alături de puterile Antantei, ideea realizării unui stat unitar a fost percepută cu mai multă sensibilitate şi de românii din Bucovina, influențați de activitatea refugiaților bucovineni. În urma acțiunilor Comitetului executiv al refugiaților bucovineni, constituit la Chişinău pentru apărarea intereselor bucovinene, s-a organizat, în 2 iunie 1917, cu autorizația guvernului român, „Misiunea română în Bucovina", care a combătut propaganda austro-germană, a adunat material documentar pentru susținerea cauzei româneşti la viitoarele tratate de pace. Refugiații bucovineni au elaborat şi un *Statut pentru organizarea serviciului de propagandă românesc în Bucovina*, care a primit aprobarea guvernului român, cu scopul de a aduce lămuriri asupra necesității unirii[37].

Anul 1917 a adus revoluția rusă din februarie şi apoi pe cea din octombrie. Aceasta a însemnat la început o vie propagandă a ideilor revoluționare, cu ajutorul gazetelor ruseşti. Au avut loc congrese, manifestații ale comitetelor revoluționare, care au contribuit la dezorganizarea armatei ruseşti, care, la sfârşitul anului 1917, nu mai exista. Astfel, ocupația austriacă din anii1917–1918 nu a fost prea greu de realizat. În noiembrie 1917, bolşevicii au ajuns la putere în Rusia şi au promis că vor încheia pace cu Puterile Centrale, tratativele de pace începând în ziua de 5 decembrie 1917[38].

În condițiile izbucnirii revoluției din Rusia, s-au încheiat tratativele de pace de la Brest-Litovsk (noiembrie 1917 – februarie 1918), în cadrul cărora s-a dezbătut problema organizării Ucrainei apusene ca țară autonomă. Se preconiza unirea Galiției, Bucovinei şi Carpatorusiei într-o Ucrainã de Vest, cu garantarea deplinei autonomii naționale. De asemenea, cancelarul austriac Otto Czernin a încheiat cu Directorul ucrainean de la Kiev o convenție secretă, în baza căreia guvernul austriac se obliga să întocmească un proiect de lege care urma a fi prezentat în Parlamentul austriac până la 15 iunie 1918, prin care teritoriile ucrainene din Galiția urmau a fi unite cu cele ucrainene din Bucovina, în vechiul cnezat al Haliciului. După Brevst-Litovsk, s-a încheiat Tratatul de pace de la Bucureşti (24 aprilie/7 mai 1918), între România, pe de o parte, şi Austro-Ungaria, Germania, Bulgaria şi Turcia, pe de altă

[35] Ion Gheorghiu, *Relațiile dintre România şi Austro-Ungaria în anii 1908–1914*, în „Studii şi articole de istorie", vol. XI, Bucureşti, 1968, p. 52.
[36] Eliza Campus, *op. cit*., p. 55.
[37] Ion Nistor, *op. cit*., p. 367.
[38] Teodor Bălan, *op. cit*., p. 38–41.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

parte, în urma căruia România a fost nevoită să accepte rectificări de frontieră în Carpați – teritoriului Bucovinei, înglobat în statul ucrainean, urma să îi fie adăugat Ținutul Hotinului şi o parte a județelor Dorohoi şi Fălticeni[39].

Primul Război Mondial a făcut ravagii în Bucovina. Situația era foarte complicată. Silită de diferite împrejurări, ea putea ajunge în stăpânirea ori a Ucrainei, ori a Austriei, ori a Rusiei, ori a Ungariei. Ea chiar a fost vândută Austriei în schimbul unor cereale de către Ucraina, în 1917. Cei cinci deputați români de la Viena ştiau de acest târg şi au acționat în aşa fel încât Bucovina să rămână nedezmembrată. Ei erau gata să cedeze ucrainenilor partea de nord a Bucovinei până la Prut, fosta țară a Şipenițului, cerând să se rezerve românilor restul Bucovinei, ca provincie românească autonomă. Ei protestau energic contra unirii Bucovinei cu Galiția Orientală[40]. Aurel Onciul era însă austrofil convins. El voia să dea Bucovinei o soluție austrofilă şi nu ezita să dovedească dreptatea tezei sale şi prin insuccesele noastre naționale[41].

Primul Război Mondial a afectat Bucovina în foarte mare proporție, dar activitatea celor cinci deputați din Parlamentul de la Viena a fost amintită şi recunoscută pentru eficacitatea ei. Iancu Flondor a luptat şi el, indiferent că era retras oficial din viața politică a Bucovinei. Memoriul din februarie 1915, adresat lui Ion I. C. Brătianu, a demonstrat acest lucru. El a avut mult de suferit în urma acestui demers. I s-a intentat proces la Curtea Marțială din Lemberg, fiind închis câteva luni[42]. Iancu Flondor nu a părăsit teritoriul Bucovinei în timpul războiului, suferind alături de neamul românesc. Nici conacul lui de la Storojineț nu a scăpat prăpădului produs de armatele de ocupație, fie ele austro-ungare, ruseşti sau germane. A suferit şi a aşteptat deznodământul acestui război, fiind încrezător în soarta Bucovinei.

Aurel Onciul credea cu totul altceva. El a înțeles că poporul român era prea mic pentru a putea menține independența politică. În concepția sa, Casa de Habsburg avea misiunea de a-l ocroti. Salvarea neamului românesc trebuia să vină de la Viena. În urma multor reclamații care se excludeau una pe alta, chestiunea Bucovinei a rămas nerezolvată. Ea a fost tranşată în 1918, în noiembrie, cu ocazia dezmembrării Austriei[43].

Dezmembrarea Austriei a adus şi sfârşitul procesului lui Iancu Flondor, proces intentat de autoritățile austriece. În timpul Primului Război Mondial, Iancu Flondor nu s-a implicat oficial în viața politică a Bucovinei, fiind retras de pe această scenă. Totuşi, a intervenit de la Storojineț, determinând rezolvarea unor probleme. Dovada este memoriul din 1915. Iancu Flondor a aşteptat sfârşitul Primului Război Mondial pentru a-şi continua lupta în folosul românilor bucovineni.

[39] Ion Nistor, *op. cit*., p. 376–378.
[40] Tedor Bălan, *op. cit*., p. 81–82.
[41] *Ibidem*, p. 84.
[42] Ion Mamina, *Personalități bucovinene*, *oameni politici şi diplomați din Bucovina*, în „Glasul Bucovinei", Cernăuți, anul V, nr. 3, 1998, p. 82.
[43] Teodor Bălan, *op. cit*., p. 87.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

Situația politică a Austriei a devenit imposibilă în toamna anului 1918. Tensiunea dintre stat şi popoarele guvernate de el era atât de mare, încât nu mai suferea potențare. În octombrie 1918, curentele distructive atinseseră apogeul, ele fiind tot atât de puternice ca şi forțele statului. În acel moment critic, împăratul Carol I de Habsburg, speriat de evoluția evenimentelor, a luat inițiativa transformării Austriei într-un stat federativ[44].

La 4 octombrie 1918, în Camera Superioară a Parlamentului vienez au fost discutate cele 14 puncte ale propunerii preşedintelui american Woodrow Wilson, dintre care unul prevedea că toate popoarele Monarhiei austro-ungare să se poată organiza autonom. În spiritul acestei idei, împăratul Carol I de Habsburg şi rege al Ungariei, sub numele de Carol I, a emis, la 4/17 octombrie 1918, proclamația *Către popoarele mele credincioase*, prin care anunța federalizarea monarhiei[45].

Politica antiromânească concepută la Viena de guvernanții austrieci şi Casa Habsburgică, împreună cu naționaliştii ucraineni şi maghiari, era demonstrată de manifestul *Către popoarele mele credincioase*, lansat de împăratul Carol I de Habsburg. Act politic de o agresivitate unică în istorie, deoarece autorii lui se pronunță pentru o federație de şase state „independente", anume austriac, ungar, ceh, iugoslav, polonez şi ucrainean, ignorând realitatea că în Austro-Ungaria trăiau şi munceau peste şase milioane de români[46]. Manifestul avea multe neajunsuri, drept pentru care răspunsul popoarelor austriece a fost refuzarea manifestului în unanimitate. Era evident că Austria a încetat să mai existe după răspunsurile date de reprezentanții popoarelor din Austria. Tot în 16 octombrie 1918 se constituie, la Viena, Consiliul Național Român, în care a intrat şi deputatul socialist George Grigorovici. Ca preşedinte al acestui consiliu, a fost ales Constantin Isopescu-Grecul. Două zile mai târziu, acesta este chemat în audiență la împărat. La întrebarea expresă a împăratului asupra atitudinii pe care românii o vor avea față de proiectul său de reorganizare a imperiului, deputatul român a răspuns că toți românii sunt împotriva monarhiei şi că îşi vor hotărî singuri viitorul[47]. Protestând împotriva inițiativei împăratului Carol I, de a anexa Bucovina la Galiția, în memoriul adresat guvernului român, care se afla la Iaşi, Consiliul Național Român arăta: „Față de provocațiunile acestea, noi, românii bucovineni, singurii băştinaşi ai acestei frumoase țări, păstrătorii vechilor ei tradiții politice, naționale şi culturale, protestăm cu toată hotărârea împotriva acestor uneltiri şi declarăm sus şi tare că vom lupta cu toată îndârjirea contra ştirbirii integrității teritoriale a țării"[48]. Acest consiliu a declarat insuficient manifestul împărătesc şi a comunicat că se pregătea să facă toate demersurile pentru a uni într-un singur teritoriu românesc toate provinciile româneşti din Austria şi

[44] *Ibidem*,p. 88.
[45] Ion Nistor, *op. cit.*, p. 378–379.
[46] Pavel Țugui, *op. cit*., p. 469.
[47] Vasile Gh. Miron, Ioan V. Cocuz, *op. cit*., p. 66.
[48] Ion Nistor, *Unirea Bucovinei. 28 Noiembrie 1918. Studii şi documente*, Bucureşti, Editura „Cartea Românească", 1928, p. 29.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

Ungaria. Consiliul Național Român a fost, un timp, singura autoritate românească pe teritoriul Monarhiei austro-ungare prăbuşite[49].

Constantin Isopescu-Grecul i-a trimis apoi o scrisoare lui Iancu Flondor, la Storojineț, prin care îl informa despre situația politică de la Viena[50]. În acea perioadă, Iancu Flondor era primarul oraşului Storojineț[51]. Isopescu-Grecul îl ruga să se întoarcă la Cernăuți şi să ia conducerea mişcării naționale din Bucovina.

La mijlocul lui octombrie, Iancu Flondor a venit de la Storojineț şi a luat o atitudine fermă împotriva oricărei soluții care ar duce la împărțirea Bucovinei. O încercare de amânare a apariției primului număr al gazetei „Glasul Bucovinei", în care urma să fie publicată proclamația intitulată *Ce vrem?*, a fost destinată eşecului, datorită în special lui Vasile Bodnărescu, care cerea antrenarea maselor la acțiunea națională. La propunerea profesorului Sextil Puşcariu, se aprobă publicarea, de două ori pe săptămână, a unei gazete care să exprime în paginile sale doleanțele naționale ale românilor din Bucovina. S-a adoptat, la sugestia lui Vasile Bodnărescu, denumirea de „Glasul Bucovinei"[52]. Articolul-program al lui Sextil Puşcariu, ardelean stabilit în Bucovina, intitulat *Ce vrem?*, arăta că: „Vrem să rămânem români pe pământul nostru strămoşesc şi să ne ocârmuim singuri precum o cer interesele noastre româneşti; [...] pretindem că împreună cu frații noştri din Transilvania, cu care ne găsim în aceeaşi situație, să ne plăsmuim viitorul care ne convine nouă în cadrul românismului"[53].

Între popoarele Monarhiei austro-ungare, românii s-au dovedit mai hotărâți în voința lor de a-şi hotărî singuri viitorul. În acest sens, parlamentarii români bucovineni la Viena „au fost, dintre toate națiunile de pe teritoriul Austro-Ungariei, cei dintâi care, la momentul oportun, au declarat în mod hotărât emanciparea națională, în vreme ce reprezentanții altor națiuni au evitat să pronunțe ultimul cuvânt, fapt apreciat peste tot locul, dar numai la noi nu", adică în Bucovina[54].

Iancu Flondor, urmând impulsul unui patriotism ardent, a intrat în contact din primul moment al sosirii sale la Cernăuți cu grupul de intelectuali români care, în Bucovina, acționau pentru împlinirea idealului național. S-au întrerupt orice tratative cu Aurel Onciul, care era din ce în ce mai izolat[55].

La 22 octombrie 1918, Constantin Isopescu-Grecul şi George Grigorovici declarau oficial în parlamentul austro-ungar hotărârea nestrămutată a românilor din Austro-Ungaria de autodeterminare şi de unire a lor într-un singur stat. Reacția ucraineană a fost înființarea Consiliului Național numit „Ukrainskanationalna

[49] Teodor Bălan, *op. cit.*, p. 88.

[50] Ioan Cocuz, *Unirea Bucovinei cu România (aspecte militare)*, Suceava, Editura„Suceava", 1997, p. 33.

[51] Ion Mamina, *op. cit.*, p. 82.

[52] Radu Economu, *Unirea Bucovinei. 1918*, Bucureşti, Editura Fundației Culturale Române, 1994, p. 2.

[53] LiviuPapuc, *Frânturi de cultură bucovineană*, Iaşi, Editura Safir, 1997, p. 94.

[54] Ion Nistor, *Amintiri răzlețe din timpul Unirii*, Cernăuți, Tiparul „Glasul Bucovinei", 1938, p. 179.

[55] Radu Economu, *op. cit.*, p. 3.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

Rada", care proclama Ucraina Vestică, în componență intrând Galiția de Est, Rusia Subcarpatică şi Bucovina până la Siret[56]. Interpelarea din 22 octombrie a deputaților români bucovineni în Parlamentul de la Viena a întrecut efectul aşteptat. Discursurile rostite atunci au fost imediat transmise lui Iancu Flondor, cât şi ziarelor din Bucovina, care au publicat fragmente din ele. Atitudinea fermă a națiunii române a contribuit în mod decisiv la grăbirea procesului de înmormântare a unui imperiu care nu mai putea face față presiunilor mişcării naționale[57].

Un pas deosebit de important spre revenirea Bucovinei la România l-a constituit Adunarea politică din 27 octombrie 1918, la care au participat deputații români din Parlamentul de la Viena, foşti deputați în Dieta Bucovinei, primarii români din întreaga provincie şi alți invitați, reprezentând toate categoriile sociale. Proclamându-se Constituantă, aceasta a ales în unanimitate Consiliul Național Român din Bucovina, format din 50 de membri[58]. Numărul membrilor Consiliului Național Român va fi mărit în perioada următoare, astfel că la şedința Congresului General al Bucovinei din 15/28 noiembrie, din partea Consiliului Național Român vor participa la dezbateri 74 delegați.

Adunarea s-a desfăşurat în „Palatul Național" din Cernăuți. În calitate de preşedinte ales al Adunării, Iancu Flondor a spus în cuvântarea de deschidere a lucrărilor: „Domnilor, o iobăgie națională de aproape un secol şi jumătate, pe cât de dureroasă pe atât de ruşinoasă, e pe sfârşite. Poporul român din Bucovina e pe cale de a sparge şi a lepăda lanțul care i-a ferecat sufletul. Liberi, în puterea suveranității naționale, D-voastră veți hotărî astăzi ce veți afla de bine pentru un viitor fericit şi falnic al neamului românesc din Bucovina. Dară să nu uităm, domnilor, că acest moment înălțător s'a născut din suferințe grele şi adâncă jale şi e sfințit cu sângele abundent al eroilor noştri. Vă provoc să vă sculați în picioare ca semn de juruință că nu-i vom uita niciodată şi că ne vom arăta întotdeauna demni de sacrificiul lor..."[59].

În numele acestui Consiliu Național, la 28 octombrie 1918, Iancu Flondor l-a vizitat pe contele Etzdorf, împreună cu deputatul Şerbu şi cu fostul deputat din Dieta Țării, dr. Popovici. Ei au solicitat predarea puterii de guvernare, respectiv obținerea influenței asupra guvernului. Contele a refuzat propunerea lor. Ucrainenii au hotărât pe loc, în semn de protest față de cererile românilor, care revendicau întreaga Bucovină, să convoace o manifestație de masă la Cernăuți, pe data de 3 noiembrie[60].

[56] Pavel Țugui, *op. cit.*, p. 470.

[57] Petru Russşindilar, *George Grigorovici şi social-democrația în Bucovina*, Bucureşti, Editura Fundației „Constantin-Titel Petrescu", 1998, p. 100–101.

[58] *Ibidem*, p. 101.

[59] Ion Calafeteanu, Viorica Pompilia Moisiuc, *Unirea Basarabiei şi a Bucovinei cu România. 1917–1918. Documente*, Chişinău, Editura Hyperion, 1995, p. 260.

[60] Josef Graf von Etzdorf, *Ultimele zile ale puterii austriece în Bucovina*, în „Analele Bucovinei", anul V, nr. 1 (10) 1998, p. 201.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

Dori Popovici, ajutor de primar al oraşului Cernăuţi şi deputat în Dieta Bucovinei, dă citire Moţiunii Adunării Naţionale Române, formată din următoarele patru puncte:

1. „Reprezentanţii poporului din Bucovina, întruniţi astăzi, în ziua de 27 octombrie 1918, în capitala Bucovinei[,] se declară[,] în puterea suveranităţii naţionale[,] Constituantă a acestei ţări româneşti.

2. Constituanta hotărăşte unirea Bucovinei integrale cu celelalte ţări româneşti într-un stat naţional independent şi va purcede spre acest scop în deplina solidaritate cu românii din Transilvania şi Ungaria.

3. Spre a conduce poporul român din Bucovina şi a-i apăra drepturile şi spre a stabili legătură strânsă între toţi românii, Constituanta instituie un Consiliu Naţional Român de 50 de membri. Acest Consiliu ne va reprezenta prin mandatari şi la Conferinţa de Pace şi în afară de el nu recunoaştem nimănui dreptul de a hotărî sau trata asupra poporului român din Bucovina.

4. Constituanta respinge cu hotărâre orice încercare ce ar ţinti la ştirbirea Bucovinei, doreşte însă să se înţeleagă cu popoarele conlocuitoare”[61].

Subliniem faptul că moţiunea Adunării Naţionale, devenită Constituantă, a avut o importanţă deosebită din perspectiva ideii că atunci s-a manifestat pentru prima oară în public, într-un act oficial, hotărârea românilor de a fi suverani şi de a realiza un stat român împreună cu românii din Transilvania şi Ungaria. Absenţa unei referiri clare la unirea cu România se explică prin situaţia politico-militară existentă la acea dată: Puterile Centrale erau încă în război, la Viena se menţinea, chiar dacă la limită, o autoritate imperială (reprezentantă la Cernăuţi prin contele Etzdorf), România încetase de a mai lupta alături de aliaţi, fiind sub regimul Tratatului de pace de la Bucureşti, care îi impunea o strictă neutralitate[62].

La 2 noiembrie 1918, CNR a trimis Ministerului Afacerilor Externe al României, aflat la Iaşi, o copie a moţiunii adoptate de Adunarea Constituantă a Bucovinei, însoţită de o notă către guvernul român[63].

În aşteptarea momentului când ar fi putut acţiona în forţă, ucrainenii au rămas iniţial în expectativă. La 3 noiembrie 1918, conformându-se hotărârii Radei naţionale

[61] Radu Economu, *op. cit*., p. 7–8.

[62] Gh. Sârbu, *Amintiri din vremea Unirii*, în *Unirea Bucovinei (27 octombrie 1918 – 27 octombrie 1933). Comemorarea Constintuantei Românilor din Bucovina*, Cernăuţi, 1934, p. 42; apud Rodica Iaţencu, *Unirea Bucovinei cu Regatul Român*, în „Analele Bucovinei”, anul IX, nr. 1 (18), 2002, p. 153.

[63] Ion Calafeteanu, Viorica Pompilia Moisuc, *op. cit.*, p. 264–265. C. C. Arion, ministrul Afacerilor Externe al României în guvernul Al. Marghiloman de la Iaşi, a emis următoarea rezoluţie, pe marginea notei trimise din Cernăuţi: „Statul român ia act cu deosebită mulţumire de manifestaţiunea de suveranitate naţională în alcătuirea unei Constituante Bucovinei, ţară românească, această Constituantă având înalta misiune de a conduce şi apăra drepturile poporului bucovinean şi a stabili o legătură strânsă între toţi românii. În acest sens se va da răspuns recunoscând Constituanta. La solicitarea CNR, C. C. Arion a acceptat acreditarea lui V. Bodnărescu ca agent diplomatic pe lângă guvernul român, considerând acest fapt ca «primul pas al Bucovinei către patria Mamă»”. Radu Economu, *op. cit.*, p. 8.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

ucrainene din Lvov, a fost convocată de către deputații ucraineni aflați în Bucovina o Adunare Națională a ucrainenilor, care a refuzat să recunoască hotărârile CNR pentru teritoriile unde ucrainenii erau majoritari. S-a hotărât delimitarea teritoriilor ucrainene din Bucovina (județele Zastavna, Cozmeni, Văşcăuți, Vijnița, Storojineț, Siret şi Cernăuți, sate din județul Rădăuți, Suceava, Câmpulung Moldovenesc urmau a fi încorporate republicii ucrainene), asupra cărora îşi va exercita autoritatea Consiliul Național Ucrainean). De asemenea, s-a luat atitudine împotriva hotărârii CNR, din 27 octombrie 1918, afirmându-se clar că „poporul nostru va apăra până la ultima picătură de sânge pământul strămoşesc”[64].

Proiectul ucrainean de a crea o Ucrainã independentă sau măcar o provincie ucraineană – incluzând Galiția şi nordul Bucovinei – ca un teritoriu al coroanei austriece, a fost susținut şi pe cale militară. Sub comanda lui Wasyl Weschywan (arhiducele Wilhelm, zis Kneaz Ştefanovici) s-a format o unitate militară, compusă din militari ucraineni ai armatei austriece, care a ocupat Bucovina până la Siret. În aceste condiții de tensiune, situația s-a agravat brusc atunci când Comitetul Ținutal Ucrainean a revendicat, în mod ferm, preluarea puterii în Bucovina. Comitetul refugiaților bucovineni de la Iaşi privea cu îngrijorare evenimentele din Bucovina, insistând pe lângă guvernul român, fie să trimită trupe în Bucovina, fie să îi determine pe românii bucovineni să ajungă la un compromis cu ucrainenii în vederea împărțirii Bucovinei în două regiuni: română şi ucraineană[65]. Sub presiunea forței, guvernatorul Bucovinei, pierzându-şi efectiv posibilitatea de a-şi exercita atribuțiile, a transferat prerogativele sale de conducere a provinciei formațiunii româno-ucrainene, constituită prin colaborarea, pe baza semnării unui protocol, a ucrainenilor cu Aurel Onciul (partizanul împărțirii Bucovinei pe criterii etnice). *Manifestul către cetățenii liberi ai tuturor națiunilor şi stărilor țării* anunța preluarea puterii în partea Bucovinei locuită în majoritate de ucraineni, precum şi în oraşul Cernăuți, iar *Proclamația comună*, semnată de Aurel Onciul şi O. Popovici aducea la cunoştință populației înțelegerea realizată în legătură cu împărțirea teritoriului provinciei. Popovici şi Onciul s-au unit, în realitate, în seara zilei de 3 noiembrie 1918 şi au cerut predarea puterii de guvernare[66]. „Cete de ucraineni străbăteau străzile trăgând focuri şi căutând să pună mâna pe Iancu Flondor, care stătea ascuns în palatul mitropolitan, dar nu-şi pierduse legătura cu ai săi şi se străduia să grăbească sosirea armatei române. Teroarea aceasta a durat 6 zile şi bolşevismul începuse să se încuibe prin toate unghiurile Țării, până şi în munții românești”[67].

Într-un articol, Aurel Țurcan povestea misiunea pe care a avut-o pe lângă guvernul Etzdorf, în timpul Unirii din 1918. El fusese invitat de contele Etzdorf la locuința acestuia în seara zilei de 3 noiembrie 1918. Contele îi ceruse să-i faciliteze o întrevedere cu Iancu Flondor, chiar în noaptea aceea dacă se putea. Aurel Țurcan

[64] Radu Economu, *op. cit.*, p.13.
[65] Ion Nistor, *op. cit.*, p, 383.
[66] Josef Graf von Etzdorf, *op. cit.*, p. 207.
[67] A.N.I.C., Fond *Sever Zotta*, dosar 11, fila 3.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

i-a explicat că nu poate să îl vadă pe Iancu Flondor decât abia dimineața. Iancu Flondor a acceptat invitația, dar numai pe teren neutru, întâlnirea stabilindu-se în dimineața zilei de 4 noiembrie 1918, la casa baronului Alexandru Hurmuzachi. Contele a venit acolo şi a avut o întrevedere cu şeful noului guvern român din Bucovina. Guvernatorul i-a explicat situația critică în care se afla şi a propus să primească conducerea țării în alianță cu ucrainenii. Iancu Flondor a refuzat categoric, răspunzându-i că propunerea condominiului românilor şi ucrainenilor ar corespunde mentalității ce a dăinuit în ultimul deceniu în delegația permanentă a țării de sub conducerea ultimilor mareşali ai Bucovinei, iar el, ca preşedinte al Consiliului Național, stătea neclintit pe baza hotărârilor luate de Adunarea din 27 octombrie 1918. Iancu Flondor i-a spus că Onciul nu făcea parte din Consiliul Național Român şi nu se supunea hotărârilor luate de Adunarea din 27 octombrie, deci putea face orice, inclusiv putea prelua administrația țării. Totuşi, Iancu Flondor l-a sfătuit pe guvernator să rămână în funcția sa până la restabilirea situației[68].

În fața situației grave care se crease, Iancu Flondor s-a hotărât să trimită la Iaşi un reprezentant care să informeze guvernul român despre evenimentele din Bucovina. Alegerea a căzut asupra lui Vasile Bodnărescu, care, pentru a deruta spionii ucraineni, a anunțat că va pleca în România pe la Siret. În realitate, împreună cu Nicu Gherghel, a trecut prin Mamornița şi Herța la Dorohoi şi de acolo au ajuns la Iaşi. A fost primit de prim-ministrul Marghiloman, căruia i-a înmânat împuternicirea sa şi textul rezoluției Constituantei Bucovinei, din 27 octombrie 1918. Marghiloman promitea doar arme pentru formarea unei gărzi naționale[69]. „Între timp, sosise domnul Bodnărescu la Iaşi şi se prezentă în ziua de 4 Nov. d-lui Prim-Ministru Marghiloman, comunicându-i hotărârile luate de Consiliul Național, iar în aceeaşi zi Consiliul Național trimise următoarea telegramă: «Rog comunicați imediat următoarele agentului nostru diplomatic dr. Bodnărescu: Situația din ce în ce mai critică reclamă imperios neîntârziat intervenția armatei române. Ca din contra mişcarea bolşevică deslănțuită va avea cele mai grave urmări pentru chestia românească». Preşedintele Consiliului Național: Iancu Flondor. Secretarul: Sbiera”[70].

La 5 noiembrie 1918, Vasile Bodnărescu revine la Cernăuți. După ce i-a relatat lui Iancu Flondor rezultatul misiunii sale, s-a întors în aceeaşi seară la Iaşi. A doua zi, la 6 noiembrie 1918, Guvernul Alexandru Marghiloman a demisionat şi în locul lui a fost numit prim-ministru generalul Constantin Coandă. Vasile Bodnărescu a participat, în calitate de agent diplomatic al Consiliului Național Român din Bucovina pe lângă guvernul român, la şedința noului Consiliu de Miniştri, unde a expus situația din Bucovina, insistând pentru intrarea armatei române în această provincie românească. A avut contacte cu generalul Văitoianu, ministrul de interne, iar la 8 noiembrie 1918 a fost primit de generalul Cristescu, şeful Marelui Stat Major[71].

[68] Aurel Țurcan, *Misiunea mea pe lângă guvernul Etzdorf*, în „Buletinul Fundației Culturale «Iancu Flondor»”, I, nr. 1, 1992, Chişinău, Editura Spafarii, Rădăuți – Bucovina, p. 33–35.

[69] Ioan Cocuz, *op. cit.*, p. 49.

[70] A.N.I.C., Fond *Sever Zotta*, dosar 11, fila 3.

[71] Radu Economu, *op. cit*., p. 14–15.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

Între timp, în Bucovina situația devenise critică. La 6 noiembrie, ucrainenii, cu ajutorul a câtorva companii de armată ucraineană venite din Colomeea, au ocupat clădirile administrației provinciale din Cernăuți, iar reprezentanții Radei au cerut de la guvernatorul Etzdorf predarea puterii de guvernare. Contele a făcut o încercare de a realiza o înțelegere mutuală între români şi ucraineni, dar nu a reuşit. Astfel, a fost nevoit să predea puterea reprezentanților Radei, adică lui Omelian Popovici şi lui Aurel Onciul, unul dintre românii austrofili. Guvernatorul Etzdorf a predat puterea conform protocoalelor şi în prezența celor mai înalți funcționari ai săi[72]. În ciuda faptului că îi promisese, cu numai o zi înainte, lui Iancu Flondor că nu va preda puterea până la restabilirea situației, guvernatorul şi-a încălcat promisiunea, predând administrația provinciei în mâna unui ucrainean şi a unui român.

Popovici şi Onciul s-au înțeles la împărțirea țării după principiul majorității populației în fiecare comună, iar la Cernăuți au creat un condominiu. Puterea guvernamentală ei au preluat-o împreună. Onciul însă nu mai avea deloc susținători. Făcuse multe greşeli, iar în constituția pe care a elaborat-o câteva zile mai târziu, Bucovina era numită stat federativ austriac[73].

Confruntat cu primejdia divizării provinciei şi a dezordinilor care amenințau desfăşurarea activității Consiliului Național Român, Iancu Flondor a decis să apeleze la guvernul român, pentru a restabili ordinea în Bucovina. În aceeaşi perioadă, la Iaşi, Vasile Bodnărescu îl determinase pe generalul Coandă să ordone mobilizarea Diviziei a VIII-a, care, sub comanda generalului Iacob Zadik[74], urma să intre în Bucovina pentru a sprijini Consiliul Național Român. Iancu Flondor a cerut intervenția armatei române şi prin cumnatul său, Sever Zotta, directorul Arhivelor Statului din Iaşi, căruia îi trimite, la 5 noiembrie 1918, o telegramă, cu rugămintea ca aceasta să ajungă la generalul Alexandru Averescu. Datorită absenței acestuia din localitate, telegrama a primit-o primul-ministru, Alexandru Marghiloman[75].

Iancu Flondor avea dreptate, căci jandarmeria austriacă întreprindea măsuri de urmărire a membrilor Consiliului Național Român din Bucovina. S-a încercat chiar arestarea lor, fiind declarați „trădători de țară". Foarte căutat era Iancu Flondor,

[72] Josef Graf von Etzdorf, *op. cit.*, p. 208.

[73] *Ibidem*, p. 211.

[74] Iacob Zadik s-a născut la 8 decembrie 1867, în comuna Brătuleşti din fostul județ Roman. Între 1874 şi 1888, a urmat şi absolvit Şcoala primară „Trei Ierarhi" din Iaşi, Gimnaziul la Instituțiile Unite Iaşi, Şcoala de Fii Militari, Iaşi, Şcoala de Ofițeri Artilerie, Geniu şi Marină Bucureşti. La 1 iulie 1888, a fost înaintat sublocotenent, între 1889 şi 1891 a frecventat Şcoala Specială de Artilerie din Bucureşti. Având gradul de căpitan, a urmat Şcoala Superioară de Război, între 1897 şi 1899. În 1905, a fost brevetat ofițer de Stat Major. La data de 1 aprilie a fost avansat colonel şi numit Şef de Stat Major la Corpul 3 Armată Galați, iar la 1 octombrie 1914 a fost transferat Şef de Stat Major la Corpul 4 Armată Iaşi. La intrarea României în Primul Război Mondial, a trecut Şef de Stat Major la Armata de Nord, cu postul de comandă la Bacău. În această calitate a adus servicii majore României. La 1 aprilie 1917, a fost promovat general de brigadă. Dr. Ion Zadik, *Generalul Iacob Zadik şi revenirea Bucovinei la România*, în „Analele Bucovinei", anul V, nr. 1 (10), 1998, p. 31.

[75] Rodica Iațencu, *op. cit.*, p. 156.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

motiv pentru care a trebuit să stea ascuns zile de-a rândul, pentru a nu fi asasinat de bandele anarhiste[76].

Trupele militare române, formând Divizia a VIII-a Infanterie – Regimentele 16 şi 26 Infanterie şi 8 Vânători (3 000 de soldaţi), au intrat în Bucovina la 6 noiembrie 1918, iar la 7 noiembrie generalul Iacob Zadik şi-a instalat comandamentul la Burdujeni. Generalul Iacob Zadik era puternic emoţionat de misiunea pe care o primise. El le-a spus soldaţilor să se simtă onoraţi de aşa o misiune: „Vouă v-a păstrat soarta norocul [de] a păşi cei dintâi pe pământul scump al Bucovinei. Fiţi mândri şi arătaţi-vă demni de încrederea ce s-a pus în voi. Noi suntem ocrotitorii avutului şi vieţii populaţiei bucovinene”[77].

În timp ce zburau spre Bucovina, avioanele româneşti au aruncat proclamaţia generalului Iacob Zadik, punându-i la curent pe bucovineni cu misiunea armatei române în Bucovina[78]. La 9 noiembrie 1918, generalul a adresat bucovinenilor următoarea proclamaţie: „Răspunzând la chemarea Consiliului bucovinean, armata română, din înaltul ordin al m.s. Ferdinand I al României, a păşit pe pământul marelui voievod Ştefan pentru a ocroti viaţa, avutul şi libertatea locuitorilor de orice neam şi credinţă împotriva bandelor de criminali care au început opera lor de distrugere în frumoasa voastră ţară. Trecând hotarul pus între noi de o soartă vitregă, acum o sută de ani şi mai bine, trupele române sosesc în mijlocul vostru, aducându-vă dragostea şi sprijinul lor pentru libera împărţire a dorinţelor născute din dreptul legitim al popoarelor de a dispune de soarta lor. [...] Subsemnatul garantează oricărui locuitor libera exercitare a drepturilor sale civice şi face cunoscut, în acelaşi timp, că se va reprima cu toată seriozitatea cuvenită, orice încercare de dezordine, acte de violenţă sau nesupunere la ordinele date de noi[79].

La 9 noiembrie 1918, trupele ucrainene au început să părăsească Cernăuţii îndreptându-se spre Galiţia. Consiliul Naţional Român a ocupat, în aceste condiţii, principalele instituţii din Cernăuţi: prefectura, primăria, tribunalul şi altele. S-a arborat tricolorul românesc la primărie. Jandarmeria a fost preluată de români. Tot la 9 noiembrie a sosit la Cernăuţi un detaşament de soldaţi români lugojeni, înrolaţi în armata ungară sub comanda sublocotenentului Ilie Lazăr, care a oferit sprijin militar Consiliului Naţional Român din Bucovina[80].

Înaintarea detaşamentelor româneşti a decurs normal, generalul Zadik urmărind operaţiunile personal. În încercarea de a opri înaintarea trupelor în Bucovina, Aurel Onciul se hotărî să meargă la Burdujeni, pentru a se întâlni cu Zadik. Generalul, neacceptând niciuna din condiţiile pe care Onciul voia să le impună, printre care şi pe aceea ca armata română să nu intre în Bucovina, acesta a plecat mai departe, la

[76] Ioan Candrea, *Contribuţia mea la actul Unirii*, apud Petru Russşindilar, *George Grigorovici şi social-democraţia în Bucovina*, Bucureşti, Editura Fundaţiei „Constantin-Titel Petrescu”, 1998, p. 103.
[77] Dr. Ion Zadik, *op. cit.*, p. 26.
[78] *Ibidem*, p. 27.
[79] Ion Nistor, *op. cit.*, p. 386.
[80] Ion Calafeteanu, Viorica Pompilia Moisuc, *op. cit.*, p. 268–270.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

Iaşi, pentru a-şi expune punctul de vedere în faţa Guvernului României. Aurel Onciul a fost reţinut la Iaşi şi îndepărtat din Bucovina, unde, cu atitudinea sa, făcuse destul rău românilor din această provincie românească[81].

La 11 noiembrie 1918, armata română a intrat în Cernăuţi[82]. Ea a fost aşteptată aici de mii de oameni, care au ovaţionat cu mult entuziasm şi însufleţire. Recepţia oficială, prin Consiliul Naţional Român din Bucovina, în frunte cu Dionisie Bejan şi Iancu Flondor, a avut loc în sala festivă din Palatul Naţional[83]. Plin de entuziasm, regele Ferdinand trimitea o telegramă lui Iancu Flondor: „Cu cea mai adâncă emoţiune şi cu inima plină de bucurie patriotică, primesc ştirea că trupele mele au intrat în capitala Bucovinei române, aducând ordine şi linişte sufletească pentru toţi aceia care în aceste momente istorice au simţit şi lucrat pentru îndeplinirea visului secular. Să dea Atotputernicul ca tot poporul din Bucovina să găsească mereu ocrotire, dreptate şi libertate sub scutul drapelului naţional”[84].

Ordinea fiind restabilită, Consiliul Naţional Român, asumându-şi rolul de Constituantă, a convocat pentru 12 noiembrie 1918 o nouă şedinţă, la care au participat 34 de membri. S-a votat Legea fundamentală provizorie asupra puterilor Ţării Bucovinei, prin care Consiliul Naţional Român era investit cu putere legislativă şi executivă. Conform decretelor emise de Consiliul Naţional al Bucovinei la 12 noiembrie 1918, preşedinte al guvernului a fost numit Iancu Flondor (şi *ad interim* la justiţie), iar miniştri: Sextil Puşcariu (externe), Dorimedont Popovici (interne), Nicu Flondor (justiţie şi *ad interim* la apărare), Gheorghe Sârbu (agricultură), Radu Sbiera (instrucţie), IpolitTarnavschi (culte), Maximilian Hacman (comerţ şi industrie), Vasile Marcu (afaceri sociale şi ale alimentării publice), Aurel Ţurcan (lucrări publice), Cornel Tanovieţchi (comunicaţie, poştă, telegraf), Octavian Gheorghian (salubritate publică). Pe aceeaşi dată, Iancu Flondor a dat un apel către popor, în care arăta cât de vitregă a fost soarta Bucovinei până atunci şi prezenta acţiunile pe care le făcuse în sprijinul populaţiei româneşti din Bucovina[85]. Cu excepţia Legii fundamentale provizorii, CNR, ca organ legislativ unicameral, nu a votat în această perioadă niciun alt act legislativ, Bucovina fiind supusă legilor austriece rămase încă în vigoare. O dată cu intrarea în vigoare a acestei legi, care urma să asigure conducerea provinciei până la apariţia unei legi de acceptare a unirii de către Regatul Român, s-a instaurat perioada de conducere locală prin guvernul Bucovinei, până la 2 ianuarie 1919, când s-a trecut la conducerea provinciei prin ministru-delegat, secretariate de serviciu locale şi ministrul pentru Bucovina de la Bucureşti. În această primă etapă, de trecere a provinciei către administraţia românească, guvernul a emis ordonanţe care priveau reglementări executive, administrative şi

[81] Teodor Bălan, *Rolul lui Vasile Bodnărescu în preajma Unirii*, apud Petru Russşindilar, *George Tofan – tribun al românismului în Bucovina*, Editura „Hurmuzachi”, Suceava, 1998, p. 249.

[82] Dr. Ion Zadik, *op. cit.*, p. 27.

[83] George Sârbu, *Amintiri din vremea Unirii*, în „Buletinul Fundaţiei Culturale «Iancu Flondor»”, anul I, nr. 1, 1992, Chişinău, Editura Spafarii, Rădăuţi – Bucovina, p. 38.

[84] A.N.I.C., Fond *Iancu Flondor*, dosar 32, filele 22–23.

[85] Ion Calafeteanu, Viorica Pompilia Moisuc, *op. cit.*, p. 280.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

legislative. Conducerea provinciei s-a făcut în mod autonom, fără imixtiunea organelor militare române aflate în Bucovina sau a celor centrale de la Bucureşti[86].

La 13 noiembrie 1918, în cea de-a treia şedinţă a CNR, guvernul Bucovinei a depus jurământul în faţa preşedintelui Dionisie Bejan. Iancu Flondor, ca şef al guvernului, a prezentat obiectivele guvernului, expunând programul acestuia[87]. Preocupările principale ale guvernului erau legate de aplicarea unor măsuri în scopul normalizării vieţii social-economice. Subliniind caracterul provizoriu al acţiunilor guvernului, în condiţiile în care se intenţiona întocmirea unui proiect de lege electorală şi organizarea de alegeri, Iancu Flondor a dat asigurarea că „vor fi reprezentate toate stările, naţiunile şi confesiunile în conducerea Bucovinei", prin pregătirea unor legi electorale „pentru comune şi pentru reprezentanţe urbane şi rurale, pe baza sufragiului universal, direct şi secret [...] cu dreptul de alegere şi pentru femei". Problemele economice ale provinciei urmau să fie soluţionate prin „înlăturarea neajunsurilor ce s-au ivit". Se impunea o redresare a sistemului finanţelor ţării, prin constituirea unui buget provizoriu pentru patru ani, contracte de credite, mai ales pentru sprijinirea populaţiei, reorganizarea Băncii Ţării ca bancă de stat, înfiinţarea unei filiale a Băncii Naţionale Române. În privinţa agriculturii, guvernul avea în vedere studierea problemelor referitoare la reforma agrară şi reorganizarea învăţământului agricol. În domeniul instrucţiei publice, guvernul „va căuta să pună învăţământul pe baze naţionale, şi anume, nu numai pentru români, dar pentru fiecare naţiune. Pentru români avem de gând să facem o reformă generală a întregului învăţământ primar şi secundar, în special în învăţământul secundar, pentru introducerea limbii române, ca limbă de propunere. În ce priveşte celelalte naţiuni, guvernul se va pune în legătură cu reprezentanţii lor legitimi, pentru a primi directivele în privinţa reformelor pe care le vor dori ei[88]. La Culte, guvernul a dat asigurări că se va respecta principiul autonomiei, avându-se în vedere „lichidarea legăturilor dintre forul bisericesc şi fostul guvern austriac şi restituirea Mitropoliei". În domeniul justiţiei, se preconiza înfiinţarea unei Curţi de Apel la Cernăuţi. În scopul menţinerii ordinii publice, se avea în vedere reorganizarea jandarmeriei, organizarea unei legiuni bucovinene şi a unor trupe de cercetaşi români, sub conducerea profesorilor şi ofiţerilor bucovineni. În politica externă, guvernul îşi propunea să aibă relaţii strânse cu Regatul României, cu ardelenii şi, în măsura posibilităţilor, cu alte state. Dezbaterile asupra programului guvernului nu au atins problema viitorului politic al Bucovinei, deşi nu s-a avansat niciodată ipoteza negării necesităţii realizării unirii. În intervenţia sa referitoare la programul guvernului bucovinean, George Grigorovici a afirmat că acesta era „prea general şi nu corespunde timpului. În ceea ce ne interesează ca români, ne aşteptăm cu entuziasm la unirea românilor. Unirea trebuie să rămâie un ideal pentru care, dacă

[86] Rodica Iaţencu, *op. cit*., p. 158–159.
[87] Radu Economu, *op. cit.*, p. 153.
[88] *Ibidem*, p. 154–156.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

nu-l vom împlini, nu merităm numele de români. [...] Noi nu putem să facem nimic fără îndrumarea României”[89].

După prezentarea programului guvernului, au avut loc discuții pe baza acestuia, expunându-se păreri pro şi contra, la care preşedintele guvernului, Iancu Flondor, a răspuns argumentându-şi bine ideile[90]. După aceea, Iancu Flondor a fost invitat de guvernul de la Iaşi să se deplaseze acolo, dar l-a trimis în locul său pe Sextil Puşcariu, cu misiunea de a informa guvernul român că în Bucovina s-a constituit un guvern local, care administra tranzitoriu țara[91].

La 27 octombrie 1918, a avut loc a patra şedință a CNR, la care au participat şi refugiații întorşi în Bucovina, în numele cărora George Tofan a citit o declarație, îndemnându-i pe toți să îşi îndrepte gândul spre „viitorul neamului nostru iubit”.

„I. Reprezentanții poporului român din Bucovina întruniți astăzi în ziua de 27 Octomvrie 1918 în Capitala Bucovinei să declară în puterea suveranității naționale constituantă a acestei țări româneşti.

II. Constituanta hotărăşte unirea Bucovinei integrale cu celelalte țări româneşti într-un stat național independent şi va purcede spre acest scop în deplină solidaritate cu Românii din Transilvania şi Ungaria.

III. Spre a conduce poporul român din Bucovina şi a-i apăra drepturile şi spre a stabili o legătură strânsă între toți Românii, constituanta instituie un consiliu național de 48 [de] membri. Acest consiliu ne va reprezenta prin mandatari şi la conferința de pace şi în afară de el nu recunoaştem nimănui dreptul de a hotărî sau a trata asupra poporului român din Bucovina.

IV. Constituanta respinge cu hotărâre orice încercare care ar ținti la ştirbirea Bucovinei. Doreşte însă să se înțeleagă cu popoarele conlocuitoare”[92].

În numele guvernului, Iancu Flondor a propus convocarea, la 28 noiembrie 1918, a unui Congres al poporului bucovinean, având ca scop „stabilirea raportului politic al Bucovinei față de Regatul Român”, invitând toate naționalitățile din provincie să participe la această acțiune. Nu au răspuns invitației decât reprezentanții germanilor şi polonilor. Se convenise ca 12 fruntaşi din rândurile refugiaților să fie cooptați în Consiliul Național şi Congresul General să fie convocat la Cernăuți pentru ziua de 28 noiembrie 1918. Pentru acea ocazie, Iancu Flondor însărcina pe Ion Nistor cu redactarea Actului Unirii[93].

Trei zile au fost suficiente pentru pregătirea Congresului, deoarece lucrurile erau de multă vreme lămurite. Lucrările acestuia au fost deschise la 28 noiembrie 1918, de către Dionisie Bejan, în prezența membrilor Consiliului Național Român (74, din care 14 reprezentau guvernul Bucovinei), Consiliul Național Polonez

[89] Ion Calafeteanu, Viorica Pompilia Moisuc, *op. cit.*, p. 283–308.
[90] Radu Economu, *op. cit*., p. 23.
[91] *Ibidem*, p. 24.
[92] A.N.I.C., Fond *Iancu Flondor*, dosar 14, fila 44.
[93] Ion Nistor, *op. cit.*, p. 392.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

(6 reprezentanți), Consiliul Național German (7 reprezentanți) şi a unui număr de 13 primari şi reprezentanți ai unor localități de peste Prut, cu majoritate ucraineană. Ca oaspeți, au fost invitați reprezentanți ai armatei române, membrii ai Sfatului Țării din Basarabia (4 delegați) şi ai Consiliului Național din Transilvania şi Ungaria (3 membri)[94].

Congresul General al Bucovinei, ale cărui lucrări au început la orele 11.00, în Sala sinodală a Palatului Mitropolitan cu frumoase cuvinte din partea preşedintelui Consiliului Național Român, Dionisie Bejan, fu, în continuare, prezidat de Iancu Flondor, şeful guvernului. Acesta, urmând la tribună, a mulțumit pentru locul de cinste [95].

Iancu Flondor a dat cuvântul diferiților reprezentanți veniți la Congres din Ardeal şi din Basarabia, subliniind soarta comună a bucovinenilor şi basarabenilor. După ce a trecut la ordinea de zi, intitulată *Stabilirea raportului politic al Bucovinei față de Regatul Român*, Iancu Flondor a citit Moțiunea propusă Congresului pentru adoptare.

După ce cele două declarații de adeziune la Unire ale reprezentanților poloni[96] (Stanislau Kwiatkowski) şi germani (Alois Lebouton) au fost primite cu aplauze entuziaste, Iancu Flondor a dat citire Moțiunii Congresului General al Bucovinei, prin care se hotăra: „Unirea necondiționată şi pentru vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuş, Colacin şi Nistru, cu Regatul României”[97] şi a supus-o adoptării Congresului. Întreaga sală, în picioare, aclama frenetic Moțiunea de Unire, care, astfel, a fost declarată de preşedintele Congresului ca intrând în vigoare prin adoptarea ei în unanimitate[98]. Reprezentanții celorlalte națiuni conlocuitoare din Bucovina – evreii şi ucrainenii – nu au participat la lucrările Congresului. Conducerea Consiliului Național Evreiesc a decis, la 26 noiembrie, să nu trimită nici un reprezentant la Congres. Hotărârea a fost motivată de faptul că evreii nu au primit garanții de la Iancu Flondor, referitoare la păstrarea drepturilor cetățeneşti prin unirea provinciei cu România. Iancu Flondor a insistat asupra faptului că rezolvarea problemelor naționalităților era de competența guvernului român. Pentru

[94] Radu Economu, *op. cit.*, p. 37.

[95] Ion Nistor, *op. cit*., p. 395.

[96] În fața reuniunii, liderul comunității poloneze a citit declarația de adeziune: „Noi polonezii, locuitori de azi ai Bucovinei, legitimăm dreptul nostru străvechi de a trăi în țara aceasta udată cu sângele şi presărată cu osemintele cavalerilor poloni... Noi, polonezii bucovineni, salutăm bucuroşi ziua sfântă a renaşterii României unite. Recunoaştem pe deplin drepturile pământene ale poporului român... asupra Bucovinei. Polonezii bucovineni care aici în țară au dat dovadă de viață națională, în momentul acesta istoric al unirii Bucovinei cu glorioasa țară mamă, dau expresie încrederii lor nestrămutate că poporul român, ținând seama de declarațiile exprese ale guvernului actual, va acorda minorității polone libertatea credinței catolice, libera întrebuințare a limbii polone în biserică şi şcoală...”. Nicolae Dascălu, *Unirea din 1918 şi minoritățile naționale din România*, în „Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie «A. D. Xenopol»”, Iaşi, anul XX, 1983, p. 64.

[97] A.N.I.C., Fond *Iancu Flondor*, dosar 14, fila 47.

[98] Radu Economu, *op. cit.*, p. 38.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

a argumenta şi susţine această moţiune, Ion Nistor a făcut o expunere istorică asupra perioadei de stăpânire austriacă a Bucovinei, recomandând votarea acestui act. În încheierea lucrărilor Congresului, Iancu Flondor a citit telegramele propuse spre a fi adresate regelui Ferdinand, guvernului român şi reprezentanţilor Angliei, Franţei, Italiei şi Statelor Unite ale Americii de la Iaşi[99].

Imediat după adoptarea hotărârii de la Cernăuţi, o delegaţie a românilor bucovineni, condusă de Iancu Flondor, a venit la Iaşi, aducând oficial la cunoştinţa guvernului român şi a celorlalţi factori politici, Unirea Bucovinei cu România[100].

Sever Zotta preciza, într-un articol despre Unirea Bucovinei cu România: „La Cernăuţi s-a proclamat în mod solemn şi în mijlocul unei însufleţiri extraordinare, ştergerea pentru vecie a hotarelor ce despărţeau de 144 de ani Bucovina de străvechea şi neînvinsa Moldovă[101].

În telegrama trimisă regelui Ferdinand, Iancu Flondor l-a pus la curent pe „regele tuturor românilor" de evenimentele petrecute cu ocazia Congresului General al Bucovinei. Fireşte că şi regele Ferdinand a răspuns cu o telegramă adresată lui Iancu Flondor, prin care îşi exprima adânca emoţie ce a simţit-o văzând că visul românilor bucovineni s-a împlinit, înfăptuindu-se Unirea cu patria-mamă. O altă telegramă a fost trimisă preşedintelui Consiliului de Miniştri din România, la Iaşi. Iancu Flondor l-a văzut şi personal pe rege, cu ocazia aducerii la cunoştinţă, în mod oficial, a Unirii Bucovinei cu România, ocazie cu care Flondor a rostit un discurs scurt: „Aducem Majestăţii voastre, rege al românilor, Unirea unei ţări întregi, a ţării Bucovina"[102]. Regele a răspuns acestei mici cuvântări, asigurându-i pe bucovineni că vor fi înconjuraţi cu dragoste şi cu ocrotire părintească[103].

Momentul Unirii Bucovinei nu a rămas fără ecou pentru cei care aşteptau refacerea României Mari: Astfel: „Studentzimea universitară română de pretutindene adunata în întâiul congres kulturalnatzional va exprima sentimentele sale de devotament dvoastre odrasla cea mai kurată prin traditzii şi aspiratzii a urmaşilor boerimii moldovene şi adevăratul conducător firesc al tuturor românilor din Bucovina şi vă asigură de tot sprijinul întru săvârşirea străduintzelor românilor = preşedinte Ionescu Govora ="[104].

Nicu Flondor îi scrie preşedintelui Adunării Naţionale din Alba Iulia: „Când după o mie de ani de robie sufletul neamului românesc din Transilvania şi Ungaria se ridică liber pe voinţa şi puterea sa şi-şi adună toate forţele pentru a face cel mai înălţător act din istoria poporului românesc de pretutindeni Unirea Ardealului cu

[99] *Ibidem*, p. 39.

[100] Ion Agrigoroaiei, *Unirea Basarabiei şi a Bucovinei cu România. Ecouri în presa din Iaşi*, în „Codrul Cosminului", nr. 2 (12), 1996, p. 340.

[101] A.N.I.C., Fond *Sever Zotta*, dosar nr. 7, fila 11.

[102] Ion Nistor, *op. cit.*, p. 401.

[103] Radu Economu, *op. cit.*, p. 40.

[104] A.N.I.C., Fond *Iancu Flondor*, dosar 18, fila 42.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

Patria Mamă, Bucovina unită decurând pe vecie cu acelaşi pământ se închină prin rostul meu nestrămutatei energii a leagănului tuturor Românilor şi binecuvântă alături de Domnia Voastră marea zi a desrobirii cetății noastre de baştină. Cu sufletul descătuşat de odioasele lanțuri ale tiraniei şi perfidiei Vă îmbrățişam cu cea mai sfântă iubire frățească şi Vă rugăm să ne sprijiniți cum Vă vom sprijini şi noi ca să consolidăm România mare a viitorului pe temeiurile cinstei, muncii şi democrației largi”[105].

În legătură cu Unirea Bucovinei cu România, în privința datei acesteia, trebuie subliniat faptul că aceasta s-a hotărât la 27 octombrie 1918, cu ocazia Adunării Naționale, devenită Constituantă. Această hotărâre numai a fost desăvârşită de Congresul General al Bucovinei din 28 noiembrie 1918 şi şi-a găsit consacrarea internațională în Tratatul de la Saint-Germain[106].

Prin actul Unirii cu Regatul României, s-a anulat o mare nedreptate istorică, o provincie bogată în monumente istorice, pline de urme ale activității din trecut, locuită de un popor inteligent şi energic, a revenit la țară, de care fusese dezlipită pe vremuri[107].

Iancu Flondor a avut un rol extrem de important în înfăptuirea Unirii cu România din 1918. Când au venit grele încercări ale războiului, Iancu Flondor nu s-a desprins, decât silit, pentru scurtă vreme, de lângă pământul său. A rămas lângă glie să împărtăşească soarta ei şi a țării sale. A rămas şi a aşteptat să treacă toate invaziile, căci instinctul său etnic îi spunea că, după toate revărsările de popoare, va veni şi liniştea pentru români. Trebuia să fie pregătit şi veşnic treaz pentru ca, în momentul hotărâtor, să ajute la făurirea operei mari a istoriei şi să îndrepte nedreptățile făcute românilor într-un secol şi aproape jumătate. La momentul potrivit, Iancu Flondor a reapărut în arena istorică a neamului pentru a-i conduce destinele[108].

Pe Iancu Flondor nu l-au scos însă la lumină ultimele împrejurări. El a fost şeful vechiului Partid Național şi era recunoscut de toți ca singurul conducător al întregii românimi bucovinene. Nicolae Iorga îşi amintea cu nostalgie: „Nu voi uita ziua când în colțul meu prahovean, de unde stăruise după puteri, pentru a se trece peste toate deosebirile, am primit din partea lui ştirea că Unirea politică a celor de acelaşi sânge şi cu acelaşi drept s-a împlinit”[109].

Omul politic bucovinean a privit cu multă seriozitate rolul său de conducător al destinelor românilor din Bucovina, dorind să organizeze exemplar viața socială

[105] A.N.I.C., Fond *Iancu Flondor*, dosar 73, fila 5.

[106] Dr. Al Procopovici, *Din vremurile Unirii noastre*, în „Buletinul Fundației Culturale «Iancu Flondor»”, anul I, nr. 1, 1992, Chişinău, Editura Spafarii, p. 43.

[107] Teodor Bălan, *op. cit.*, p. 104.

[108] Grigore Nandriş, *Iancu Flondor (1865–1924)*, în „Buletinul Fundației Culturale «Iancu Flondor»”, anul I, nr. 1, 1992, Chişinău, Editura Spafarii, p. 12.

[109] Nicolae Iorga, *Iancu Flondor*, în „Buletinul Fundației Culturale «Iancu Flondor»”, anul I, nr. 1, 1992, Chişinău, Editura Spafarii, p. 15.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)

în noile condiţii create de prăbuşirea Imperiului Habsburgic[110]. Boierul de la Storojineţ şi-a păstrat principiile morale, excluzând compromisul, astfel încât nu a acceptat preluarea puterii de la guvernatorul Etzdorf împreună cu ucrainenii. Dar trădarea din partea acestui conte nu l-a împiedicat să-l ajute şi să-l protejeze până la plecarea lui din Bucovina cu un tren special. Generos, omul politic bucovinean şi-a ajutat adversarii.

Iancu Flondor a revenit în viaţa politică a Bucovinei în mod glorios, legându-şi numele de împlinirea visului românilor bucovineni. Datorită acestei realizări, a fost numit „omul providenţial al Bucovinei”.

[110] Mircea Grigoroviţă, *Învăţământul în Nordul Bucovinei (1775–1944)*, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, R.A., 1993, p. 48.

BDD-A32739 © 2018 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-13 23:58:43 UTC)